

Зміст

Вступ

Слово від команди	5
Проблематика	7
Світовий досвід	8

Рекомендації

Основні кроки	11
(1) Залучення	12
(2) Націленість на сталість	16
(3) Архітектурне проектування	20
(4) Формування бюджету	28
(5) Будівельні роботи	30

Рішення

Каталог меблів	35
Постери	42

Укриття в цифрах

Показники по укриттях	45
Контакти	46

100

100

100

Вступ

Слово від команди

Укриття цивільного захисту у 2025-му, на четвертому році повномасштабного російського вторгнення, є безперечною базовою потребою громадян. Цивільна інфраструктура України продовжує зазнавати ракетних обстрілів і авіаударів, які забирають життя. Існує проблема обмеженої кількості укриттів і доступу до них. Не всі наявні сховища надійні та комфортні. Архітектурна, будівельна й урбаністична практика Науково-мистецької платформи «Острів» доводить, що зручне та стале укриття можливо створити навіть з обмеженими ресурсами й за короткі терміни. У цьому посібнику ми поділимося рекомендаціями та готовими рішеннями й проілюструємо їх конкретними прикладами сховищ, над якими працювала наша команда.

Наш досвід заснований на роботі над п'ятьма укриттями в Солом'янському районі Києва: у Другому і Третьому гуртожитках, а також в архітектурному корпусі Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА), у навчальному корпусі Національного авіаційного університету (КАІ) та в житловому будинку на бульварі Вацлава Гавела. Команда також дистанційно працювала над облаштуванням укриття у м. Решетилівка Полтавської області. Розробку та втілення просторових і дизайнерських рішень курувала архітектурна студія «Formografia».

Відремонтоване укриття в архітектурному корпусі КНУБА

Ми продемонструємо результати роботи з найпростішими укриттями, облаштувати які можна з обмеженими ресурсами. Вимоги до таких сховищ невисокі, а оскільки нормативна база для роботи з ними відсутня, можна застосовувати дешевші рішення. Основні принципи, на яких базується наша робота з просторами: доступність, ефективність управління, сталість та багатофункційність.

Мета цього видання – запропонувати актуальні ідеї та практичні поради українським громадським ініціативам, що хочуть створювати укриття або підвищити ефективність просторів, із якими вони вже працюють. Посібник включає наші власні напрацюваннями, зокрема каталог креслень і рішень з умеблювання та серію плакатів з поведінки у надзвичайних ситуаціях, створені за результатами наших проєктів. Після реалізації пілотних об'єктів ми вже отримали звернення ініціатив з Полтавської області щодо облаштування низки просторів, тому очікуємо, що запит на таку інформацію надалі зростатиме.

Проблематика

Серед сучасних викликів та небезпек, з якими зіштовхуються команди, що працюють над створенням укриттів, зазначимо такі: занедбаний стан об'єктів, брак ресурсів на капітальний ремонт, брак відповідальності у керуванні просторами, а також неінклюзивність цільових приміщень.

Наш досвід показує, що старі укриття цивільного захисту часто перебувають в незадовільному стані – щонайменше за ними не доглядають належним чином. На противагу цьому іноземний досвід демонструє, що **найефективнішими є укриття багатоцільового призначення**, які можуть слугувати користувачам як місця для дозвілля, навчання та інших соціальних активностей, що об'єднують спільноти. Водночас зазначимо, що серед сховищ, із якими нам доводилося працювати, найвдалішим прикладом є укриття у Другому гуртожитку КНУБА. Створене протягом будівельної практики, воно поєднує в собі комфортне сховище та студентський хаб.

Стан приміщення перед початком ремонтних робіт

У цьому розділі ми продемонструємо, як у різних країнах старі бомбосховища ефективно використовуються з подвійним призначенням, із застосуванням моделі facilities (англ. місце, розраховане для певної функції). Далі – кілька прикладів з дослідження Metalab, які показують різноманіття можливого функціоналу.

В 1960–70-х роках у комуністичній Албанії, якою правив диктатор Енвер Ходжа, було збудовано тисячі бункерів із заліза та сталі, що використовувались як оборонні вогневі точки, оглядові пункти й сховища зброї. Ходжа провадив ізоляціоністську політику, боячись нападу Радянського Союзу, стосунки з яким в Албанії зіпсувались після того, як вона засудила вторгнення до Чехословаччини. У 2008-му албанські дизайнери-початківці Гілер Мідіті та Еліан Стефа запустили проєкт «Бетонні гриби», в якому запропонували переобладнати бункери на хостели. Іншими ідеями для перепрофілювання цих численних споруд були печі для піци, пляжні хатинки й ресторани, а найскладнішим рішенням став проєкт Bunk'Art. Він передбачав створення історичного музею і художньої галереї на базі двох підземних ядерних укриттів (Metalab, с. 6).

У Лондоні під час Другої світової війни бункер біля станції метро Clapham North вміщав до 8000 людей. Протягом багатьох років він не використовувався, але вже впродовж цілого десятиліття там діє підземна ферма. Сільськогосподарський стартап Zero Carbon Food вирощує овочі й мікрозелень для лондонських ресторанів під світлодіодами та методом гідропонного землеробства (там само, с. 12).

Ізраїль

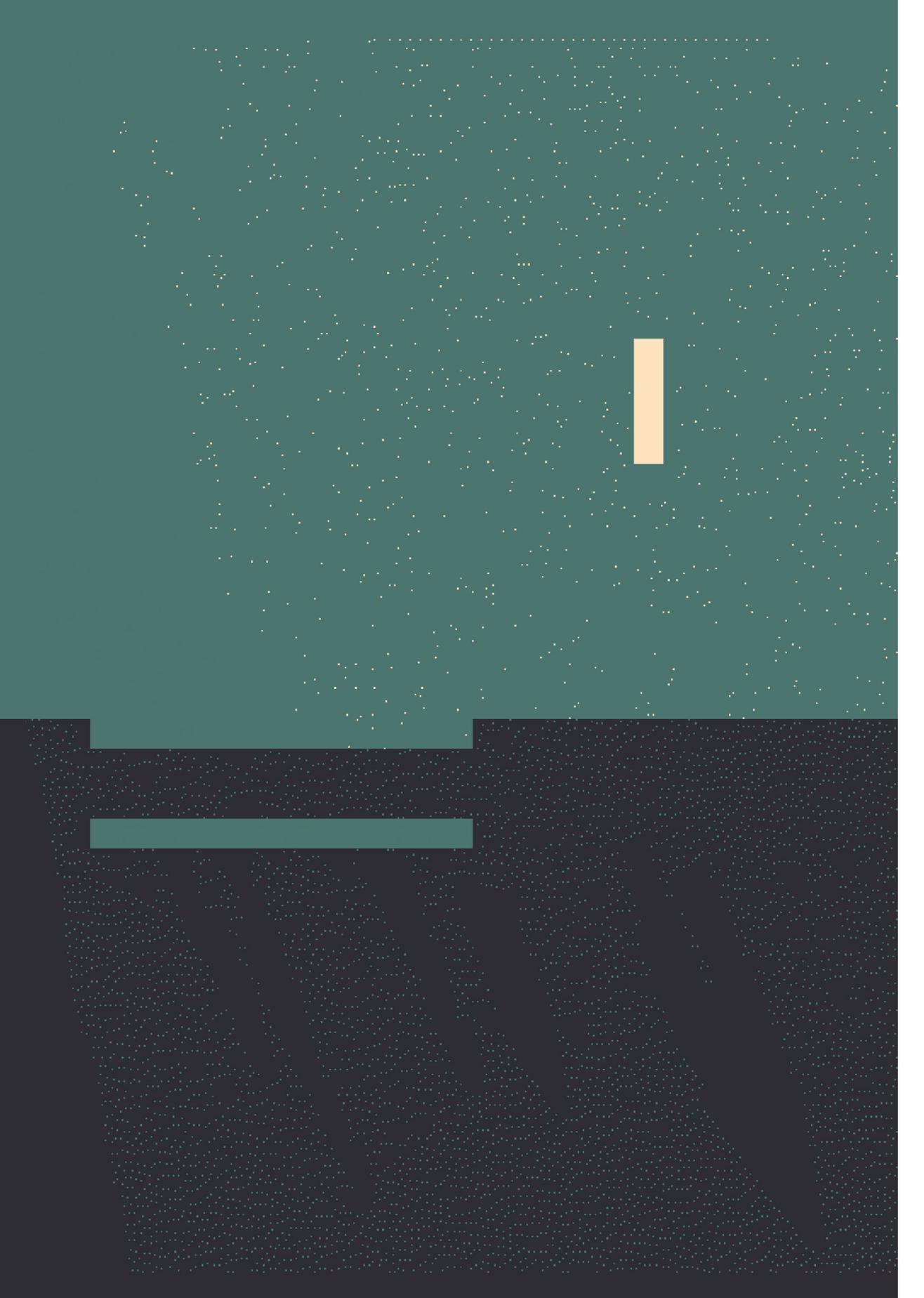
Фінляндія

В Ізраїлі укриття є повсюдними через постійну підвищену небезпеку – кожен мешканець повинен мати змогу дістатись сховища не більш ніж за дві хвилини. Через те, що невеликими укриттями доводиться користуватись часто, у них облаштовують спортзали, бари, танцювальні студії, студії звукозапису, а також бібліотеки, майстерні або навчальні приміщення. Значна частина конструкцій цих укриттів прихована під землею. Також укриття розташовані у підвалах багатоквартирних будинків. (там само, с. 21–22).

Цікавим прикладом використання укриттів є Фінляндія. У Гельсінкі з 1980-х було збудовано 5500 укриттів цивільного захисту, із яких 85% управляється приватними особами. Вони виконують звичайні функції мирного життя – там розміщуються гаражі, склади, спортивні й торговельні центри. Дослідження Metalab наголошує, що практична інтегрованість сховищ у повсякденне життя громадян призвичаює їх до користування такими пунктами. Попри використання у нових цілях, укриття залишаються готовими до експлуатації. Найяскравішим прикладом гелсінської facility є Hakaniemi Arena – сховище, побудоване у 2003 році. На території комплексу діє спортзал, фудкорт, дитячий комплекс, паркінг і спортивна арена, але протягом 72-х годин центр може бути переобладнаний для потреб прихистку 6000 осіб (там само, 19–20).

Як бачимо, укриття, що набувають додаткових функцій та стають частиною повсякденного мирного життя мешканців, перебувають у ліпшому стані й постійно підтримуються, їх не треба активно шукати у разі небезпеки.

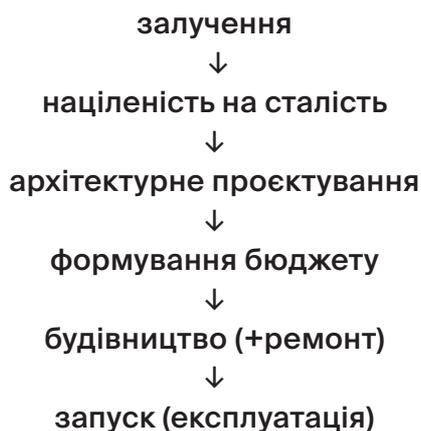

Рекомендації

Основні кроки

Створення стійких і функціональних укриттів – складне завдання, яке вимагає поєднання архітектурних рішень, залучення місцевої спільноти, адаптивного проектування і створення зручної інфраструктури. Часто реалізувати його доводиться за обмежених ресурсів. Основний виклик у цьому процесі – забезпечити регулярне використання простору, що дозволить укриттю залишатися актуальним як в умовах кризових ситуацій, так і у повсякденному житті громади. Досвід участі нашої організації у проектах із тактичного урбанізму й будівництва багатофункціональних просторів вказує на ключові аспекти, які потрібно враховувати, проектуючи та облаштовуючи укриття. Їх можна умовно поділити на такі основні етапи:

Обговорення функціоналу укриття на бульв В. Гавела з активними мешканцями

(1) Залучення

Невіддільним компонентом успішного функціонування укриттів є активна участь громади, яка не лише користується простором, а й бере на себе часткову або повну відповідальність за його утримання. Це сприяє побудові системи, де мешканці є не лише користувачами, а й активними співтворцями, розпорядниками простору. Важливо, щоб залучення громади відбувалось на всіх етапах – від планування до управління укриттям. Спільні обговорення, опитування та робочі зустрічі дозволяють врахувати реальні потреби мешканців і забезпечують прийняття ними кінцевих рішень.

Конфліктні ситуації найкраще вирішувати на ранніх етапах проєкту. Зауважимо, що члени команди, яка імплементує проєкт, повинні мати фасилітаційні здібності для розв'язання проблем. Створення спільного простору має розвинути такі здібності в команді, а також виробити навички запобігання демотивації.

Будівництво або реконструкцію укриття можна перетворити на колективний проект, що не лише зменшить витрати, але й сприятиме згуртуванню громади. Використання простих інструментів і матеріалів, як це пропонував у своєму дизайні італійський архітектор Ензо Марі (саме його ми беремо за основу меблевих рішень), дозволяє навіть людям без спеціальної підготовки долучитися до створення функціональних елементів інфраструктури. Це демократизує процес і викликає почуття причетності й відповідальності за простір.

Важливо подумати не лише про спільноту, яка безпосередньо вмотивована працювати над укриттям, але й про потенційних партнерів, які можуть посприяти реалізації задуму. Наприклад, міська адміністрація, що може взяти на себе капітальний ремонт, або місцеві бізнеси, що можуть профінансувати дитячу зону чи інші елементи простору. У проєктах укриттів, які ми реалізовували, відбувалось таке залучення.

Обговорення з активними мешканцями

Презентація напрацювань

Обговорення функціоналу зі студентами

Використання макету для планування

Практика:

Перед початком роботи в укриттях ми завжди проводили збори мешканців або студентів, а також організовували опитування та мозкові штурми для визначення основного фокуса: чим наповнити простір, які потреби може закрити ця трансформація, і хто готовий брати участь у процесі. Щоб залучити всіх охочих, ми додатково проводили онлайн-опитування для тих, хто не могли бути фізично присутніми. Це дозволило кожному висловити свою думку і долучитися до обговорень, а зібрані дані допомогли нам зрозуміти, які активності та функції є актуальними в тому чи іншому випадку. Ми також отримали контакти людей, готових організувати заходи чи пропонувати ініціативи. Ця підготовча робота створила підґрунтя для подальших дій та дозволила представити результати громадськості.

Проектування починалося після перших обговорень, і часто після проміжного огляду і корекцій від мешканців ми переходили безпосередньо до будівництва. Варто зазначити, що більшість учасників були більш зацікавлені в практичних діях, ніж в обговореннях, і активно долучалися до будівельних робіт. Для успішної реалізації проєкту важливо мати спільне бачення і чітку мету, яка повинна бути візуалізована, щоб учасники не забували про кінцеву ціль. Ми використовували комп'ютерні візуалізації простору та фізичний макет. Визначена концепція, проєкт і візуалізація допомагали зорієнтуватися в процесі роботи.

Залучення до спільного будівництва змінює ставлення до простору. Люди, які самостійно закручували саморізи або лакували дошки, опісля піклувалися про створені ними предмети та простір загалом. Це також зменшує ризик вандалізму й сприяє відповідальному ставленню. Люди повертатимуться до простору, щоб перевірити, як функціонують меблі й інші елементи, які вони створили, і братимуть ініціативу на себе, якщо знадобиться ремонт.

Щодо укриттів в університетських приміщеннях, важливу роль грали ініціативні групи студентів, які брали на себе відповідальність за облаштовані простори. Студенти активно долучались до фізичних робіт, таких як ремонт стін, підлоги, створення меблів і встановлення вентиляції. Пізніше вони організували прибирання, догляд за обладнанням і чергування під час небезпек.

У 2024 році для роботи ми обирали насамперед активні громадські осередки. Згуртованість локальної громади була для нас вирішальною, бо це означало, що всередині спільноти є певний діалог і здатність робити щось спільно. На це звертаємо увагу не лише ми. Грантодавці, гуманітарні організації, районна адміністрація також більш радо співпрацюють із проактивним населенням, розуміючи, що взаємодія буде пліднішою і виграшнішою для всіх залучених сторін.. Тому, якщо ви ще не почали гуртуватись і робити щось спільно з сусідами, то саме час почати, і до вас потягнуться інші :)

Після обрання громади ми проводили зустріч з її найактивнішими представниками, які і ставали ключовими героями процесу. Перед початком роботи з простором ми збирали сусідів через їхні локальні чати, короткі оголошення на дверях під'їздів, усне інформування й інші доступні канали. Також ми проводили першу зустріч десь у дворі на доволі прохідному місці, щоб максимальна кількість сусідів могла доєднатись проходячи повз або побачивши нас із вікон.

На першій зустрічі ми зазначали, що в активних сусідів та адміністрації (залежно від ситуації) є ідеї з облаштування простору. Ми розповідали про те, як це працює у світі, які проблеми є в Україні, як нам варто працювати з такими просторами й чому в цей процес важливо включатись сусідам. Акцентували на тому, що цим включенням кожен мешканець може закрити власні актуальні потреби в інфраструктурі, безпеці та соціалізації.

У деяких випадках ми після зустрічі запускали опитувальники, щоб зібрати більше інформації й включити в роботу більше сусідів. Приклад такої форми можете знайти [ось тут](#). Із цих форм можна отримати розуміння пріоритетів громади, а також контакти конкретних людей, зацікавлених у певних активностях. Тобто багато хто може бути не зацікавленим у процесі ремонту, але радо включається в проведення гуртків для сусідських дітей або майстеркласів тощо.

Наступне обговорення зазвичай ми проводили, коли вже були готові проєктні рішення, щоб затвердити їх з громадою й одразу розпочати імплементацію.

Це стандартна логіка, якою ми керувалися працюючи з усіма укриттями.. Зазвичай всі проблеми проявляються вже на першому обговоренні. Це дає час підготуватись до наступних зустрічей і пропрацювати проблемні питання. Звісно, бувають специфічні проблеми як, наприклад, з укриттям на бульварі Вацлава Гавела. Там ми зіштовхнулися з сусідом-конспірологом, який у всіх бачив зрадників і крадіїв. Чоловік викликав поліцію на волонтерів із сусідніх будинків, коли ті розвантажували матеріал, поведився агресивно і вносив демотиваційні нотки в реалізацію задуму. Внаслідок цього чимало активних сусідів відмовились від співпраці, та більшість мешканців з розумінням поставилась до цього й продовжувала роботу. Такі випадки вимагають потужних комунікаційних, фасилітаційних навичок від команди.

(2) Націленість на сталість

Тенісний стіл-трансформер

Укриття повинні мати подвійне призначення. Тоді, крім безпекових функцій під час загроз, вони слугуватимуть соціальними просторами у повсякденному житті. Наприклад, укриття може перетворюватися на громадський центр, де проводять зустрічі, тренінги або культурні події. Завдяки цьому воно не залишатиметься порожнім у періоди спокою, а продовжить приносити користь спільноті. Це підвищує рівень відповідальності мешканців за підтримку такого простору, і таким чином сховище з більшою ймовірністю буде у належному стані під час виконання своєї цільової, безпекової функції.

Для сталого функціонування укриттів потрібно створити умови для самоорганізації громади, здатної самостійно підтримувати порядок і забезпечувати життєздатність простору. Легше працювати з укриттями, які мають підтримку з боку адміністративних установ, таких як заклади освіти, оскільки вони можуть забезпечувати адміністрування та охорону. Наприклад, багатофункціональні простори в укриттях можна використовувати для навчальних або громадських заходів, що сприяє залученню студентів та адміністрації. Важливо створювати ініціативні групи, які будуть відповідати за організацію простору та забезпечувати сталу діяльність. А в житлових будинках наявність ОСББ або ОСН значно полегшує самоорганізацію мешканців і дозволяє ефективно взаємодіяти з організаціями, що обслуговують будинок.

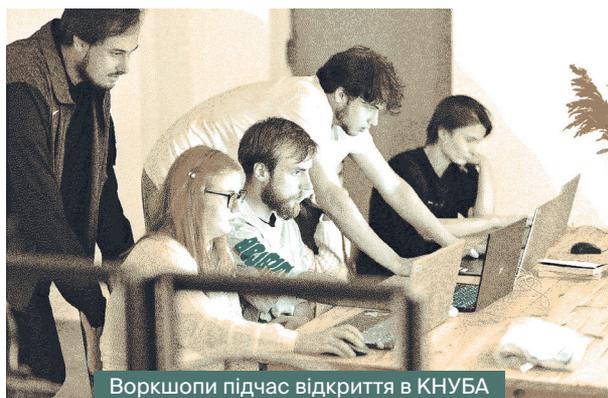
Підтримка порядку й безпеки в укриттях потребує стимулювання активного життя та взаємодії користувачів. Додаткові функції приміщення дозволять не сприймати укриття як «казарму», де люди можуть лише пересиджувати небезпеку. Потрібно створити простір, у якому користувачі відчуватимуть себе комфортно й будуть вмотивовані залишатися там на тривалий час. Залучення активних людей допомагає формувати горизонтально організовану спільноту, в якій опіка над простором стає звичною. Коли в укритті завжди є хтось із членів спільноти, простір потребує менше нагляду, адже присутність людей зі спільноти запобігає небажаній поведінці. Наприклад, якщо до простору потрапляють асоціальні особи, вони відчувають вплив загальної атмосфери порядку та господарювання, що запобігає потенційним деструктивним діям. Слід розуміти, що інтенсивне використання приміщення та обладнання, з іншого боку, призводить до їх зношування, пошкоджень або ламання.

Для підтримки належного стану приміщення важливо передбачити механізми фінансування ремонту й модернізації. Це можна робити шляхом впровадження системи внесків від користувачів, що забезпечить ресурс для регулярного обслуговування та поточних ремонтів. Внески можуть бути добровільними, але регулярними, що сприятиме розвитку культури спільної відповідальності. Окрім внесків, слід розглядати можливості залучення додаткових ресурсів через написання грантових заявок або організацію благодійних заходів для розвитку простору. Проведення таких заходів також допоможе залучити нових членів громади та підвищити рівень обізнаності про можливості використання укриття.

Окремим напрямом можна виділити енергетичну автономність. Через обстріли росіян струм може зникати на тривалий час. Типовими рішеннями є встановлення акумуляторів або використання генератора. Найкраще – коли електрична система від початку спроектована з можливістю живлення від автономного джерела. Доцільно передбачити окрему лінію в електрощитку, на якій буде освітлення, кілька розеток та важлива інфраструктура (наприклад, вентиляція). Важливо, щоб ці роботи виконувалися кваліфікованим електриком. Автономне живлення робить простір справді багатофункціональним і корисним у критичні моменти.

Подія-відкриття в КАІ

Воркшопи підчас відкриття в КНУБА

Практика:

У Другому гуртожитку КНУБА утворилось студентське об'єднання «Сховок», яке організовує дозвілля в укритті. Особливу увагу тут приділено зонуванню простору, що включає сцену та ігрову зону. Тут проводять лекції, репетиції, зустрічі та вечірки, а під час сесій простір активно використовується для роботи над проектами. «Сховок» зібрав кошти на необхідні дрібниці для приміщення і працює над програмою заходів.

У КАІ та архітектурному корпусі КНУБА простори укриттів використовуються здебільшого для навчальних цілей, де студенти беруть активну участь в організації подій і допомагають у господарських питаннях. У КАІ, зокрема, спільнота активно займалася переробкою старих меблів та елементів інтер'єру. Це дозволило зекономити кошти й створити унікальний стиль укриття. Студенти відчули здатність самостійно втілювати зміни і брати ініціативу в свої руки, що сприяло появі нових ідей. Нова адміністрація університету також активно підтримує низові активності.

Робота над укриттям у житловому будинку на бульв. Вацлава Гавела виявила складнощі у взаємодії зі спільнотою, оскільки це житлова забудова, і мешканці мають різноманітні інтереси. Спільне бачення формується поступово, і наразі ми продовжуємо спостерігати за розвитком подій. Наші партнери періодично проводять заходи, стимулюючи цікавість мешканців до розвитку простору.

Трансформацію приміщення у Третьому гуртожитку КНУБА ініціювала група музикантів, які живуть у гуртожитку. Вони почали облаштування самостійно, а ми підтримали їх матеріально і технічно. Сподіваємося, що цей простір піде шляхом успішного розвитку, подібно до укриття в Другому гуртожитку КНУБА.

Простір укриття на бульв. В. Гавела

(3) Архітектурне проектування

Гнучкість зонування

Проектування укриттів має передбачати гнучкість простору. Рекомендуємо ділити приміщення на зони, які можуть виконувати різні функції залежно від поточних потреб. Наприклад, публічні зони можна використовувати для загальних зібрань або освітніх заходів, тоді як напівпублічні зони – для відпочинку або зберігання матеріалів. У моменти загрози простір має трансформуватися, забезпечуючи більше місця для тимчасового перебування людей. Зазвичай в укриттях декілька входів і вони мають прохідну структуру просторів. Ми розуміємо, що в просторі можуть відбуватись як дуже гучні процеси, так і дуже камерні й тихі. Ми рекомендуємо розносити найбільш камерні і найбільш гучні простори в різні кінці укриття й формувати простір градієнтно, щоб гучні зони плавно перетікали в тихіші, і кожна людина могла знайти для себе оптимальне для свого комфорту місце.

Зона зі знайдених меблів

Відпочинкова зона в КАІ

Поліфункціональні меблі

Дуже важливими є рішення з використанням поліфункціональних меблів. Лавки, що трансформуються у спальні місця, дозволяють змінювати конфігурацію простору залежно від нагальних потреб. Це забезпечує комфорт під час довготривалого перебування в укритті і його ефективне використання для інших цілей, коли сховище не використовується за прямим призначенням. Мінімалізм у конструкції меблів дозволяє зекономити ресурси, уникати непотрібних витрат і водночас зберегти їх функціональність.

Меблі в усіх наших проєктах поліфункціональні: лавки можна використовувати як для сидіння, так і для лежання при додаванні матраців. Столи також можуть виконувати функцію лежаків. Головний принцип – гнучкість і варіативність функціоналу укриття та його окремих зон.

Основою для дизайну меблів став підхід італійського архітектора Ензо Марі, який полягає у використанні одного матеріалу й одного інструмента для створення будь-яких предметів побуту. Це демократичний підхід, який дозволяє легко реалізувати проєкт з мінімальним ризиком отримати незадовільний результат. Ми розробили [інструкції](#) для виготовлення найбільш популярних елементів для таких просторів. З допомогою [3D-моделей](#) меблів з інструкцій ви зможете досить швидко спроєктувати ваш простір в 3D-програмі. Далі за допомогою детальних описів кількості матеріалу на кожен елемент легко порахуєте, скільки матеріалу вам треба замовити, і на етапі реалізації за покроковими схемами легко зберете бажані конструкції.

Для більшості конструкцій передбачена можливість адаптації під необхідний розмір. Хоч цей процес потребує трохи більше інтелектуальних зусиль, він залишається доступним. Ці рішення можна порівняти з інструкціями від Ikea, де кожен крок і кожна деталь проілюстровані. Вони подані у наступному розділі (Рішення).

Багатофункціональний подіум KAI

Простір в укритті KAI

Матеріали та стилістичні рішення

Питання вибору матеріалів для укриттів має вирішуватися з урахуванням довговічності, екологічності та мінімізації витрат. Рекомендується використовувати недорогі, але стійкі до зовнішніх впливів матеріали, як-от дерево, бетон, метал. Стилiстично укриття можуть мати нейтральний вигляд з акцентом на функціональність, але при цьому естетика не повинна зазнавати шкоди. Простір має бути привабливим і затишним, що також стимулює його регулярне використання мешканцями. Наприклад, варто підкреслювати природні текстури стін, такі як цегла або бетон, що забезпечує довговічність і простоту догляду. Ми радимо не використовувати штукатурку, оскільки через потенційну сирість приміщень вона може відшаровуватись і є ризик появи грибка. Відсутність штукатурки суттєво здешевлює роботи. Замазування стін цементним або цементно-вапняним розчином, який закриває дрібні отвори та згладжує поверхню, є оптимальним.

Довговічність і простота матеріалів – один з головних принципів проектування. Ми радимо використовувати деревину замість ДСП, і загалом застосовувати монолітні матеріали, що забезпечить надійність. В інтер'єрі ми активно використовуємо підручні матеріали: наприклад, ящики від протигазів стали столиками. Близько 90% меблів у наших

проектах виготовлені з дерева. Це чудово підходить для найпростіших укриттів, але для укриттів з більшим рівнем захисту та облаштованих згідно з будівельними нормами зазвичай використовують негорючі матеріали.

Штори виявилися ефективним і бюджетним рішенням для приховування проблемних місць у приміщенні, таких як труби або комунікації. Наприклад, ми прикривали завісами комунікації, які мали неестетичний вигляд, або контакт з якими був небажаний для відвідувачів. Також штори покращують акустику приміщень. Ми використовуємо тканину **«Макінтош»** від «Текстиль-контакту». Вона приємна на дотик і недорога, якщо її закуповувати у великих обсягах. Часто швачки отримують тут хороші знижки на тканини, або ви можете звернутись до платформи «Острів» чи студії «Formografia», і ми допоможемо вам отримати для вашого укриття приємну знижку.

Усі укриття, які ми спроектували, оснащені освітленням з температурою кольору 2700-3000 Кельвінів, що створює затишну атмосферу в приміщенні. В основних приміщеннях ми робимо дві групи світильників. Перша – це загальне заливне світло. Для цього підходять будь-які технічні світильники. Ми рекомендуємо використовувати світильники зі стилістикою промислового освітлення. Друга група освітлення – це більш камерне світло. Ми відтестували чудове рішення **садових куль**, які коштують в діапазоні 200-300 грн і мають гарний вигляд. Перша група освітлення використовується, коли потрібно багато світла, наприклад для роботи чи майстер-класу, а друга – для відпочинку, більш камерних посиденьок. Друга група освітлення відіграє ключову роль під час нічних тривог, коли в укритті хтось дрімає – із загальним світлом це дуже некомфортно, але й без світла в просторі теж не можна обійтись. За нашими спостереженнями, користувачі укриттів найбільше використовують саме другу групу світла.

Оцінка приміщення і проектування

Підготовчий етап роботи з облаштування укриття починається з комплексного аналізу потреб і ретельного планування. Спершу проводять обміри приміщення та визначення його поточного стану і можливих обмежень. На основі отриманих даних створюються тривимірні моделі й фізичний робочий макет, які дозволяють уявити, який вигляд простір

матиме у майбутньому, та планувати необхідні зміни. На цьому етапі важливо провести зустріч з місцевою громадою, щоб обговорити особливості об'єкта й зібрати детальну інформацію про потреби користувачів. На підставі отриманої інформації можна залучати архітектурну команду, яка розроблятиме просторові рішення з урахуванням реальних запитів та умов експлуатації.

Макет 2-го гуртожитку КНУБА

Макет 2-го гуртожитку КНУБА

У межах підготовчого етапу необхідно проаналізувати всі правові аспекти й питання, пов'язані з управлінням простором. Важливо визначити, хто є оператором або балансоутримувачем приміщення – об'єднання громадян, адміністрація навчального закладу, ОСББ або інша організація. Це визначає правові можливості для впровадження змін і можливі обмеження у процесі облаштування. Необхідно оцінити технічний стан приміщення, зокрема стін, комунікацій та інших елементів інфраструктури. Важливо виявити фізичні недоліки та проблеми, які можуть вплинути на реалізацію проекту. Також потрібно з'ясувати, які ресурси доступні для виконання робіт. Оскільки в подібних проектах значну роль відіграють низові ініціативи, важливо зрозуміти, хто з активних мешканців чи волонтерів може допомогти, чи є підтримка з боку комунальних служб. Можливо, серед членів громади є потрібні фахівці, наприклад сантехніки, електрики або столяри, яких можна залучити до виконання робіт. Крім того, слід провести інвентаризацію наявних матеріалів: меблі, будівельні матеріали або інше обладнання, яке можна використати для облаштування простору. Всю цю інформацію потрібно зібрати, впорядкувати й записати у вигляді таблиці, яка стане основою для планування подальших робіт і прийняття рішень.

У кожному укритті, над яким ми працювали, запроєктована зона з екраном для проєктора, що забезпечує багатоцільове використання простору. Важливо не створювати монофункціональних приміщень, які використовуються рідко, наприклад, раз на тиждень або рідше. Приміщення має бути універсальним і гнучким для різних потреб.

Диван в укритті арх. ф-ту КНУБА

Апсайкл крісел 2 гурт. КНУБА

Перегородка з лавою, В. Гавела

Сцена / репетиційна 2 гурт. КНУБА

Практика:

Питання доступу до укриття завжди актуальне. В університетах воно часто вирішується через вахтерів як представників адміністрації. Якщо адміністративний контроль відсутній, проблему доступу можна розв'язати через зонування простору на публічний і напівпублічний. Таке рішення ми застосували в укритті житлового будинку на бульварі Вацлава Гавела.

Тут публічний простір розташований біля входу. Загальна зала, включно з туалетом і умивальником містить мінімум елементів, які можна пошкодити чи вкрасти, що дозволяє залишати простір відкритим без нагляду. Напівпублічні приміщення мають обмежений доступ і використовуються мешканцями або ініціативною групою для збереження цінної інфраструктури (розкладні стільці, проектор з екраном, дитяча зона). Важливим аспектом також є розподіл зон за функціями: шумні зони мають бути відокремлені від тихих.

Оскільки всі укриття мають обмежені бюджети, стіни не штукатуримо, а лише згладжуємо для підкреслення їх природної текстури. У **гуртожитку КНУБА** це була цегла, а в укритті на **бульв. Гавела та в архітектурному корпусі** – бетонні блоки. В оздобленні ми дотримуємося спокійної колірної гами: світло-сірий колір для стін і сірі штори для окремих зон. Якщо підлога в поганому стані, фарбуємо її епоксидною фарбою світлих тонів – наприклад, блідо-зеленим чи болотяним кольором, що забезпечує стриманий вигляд простору. Яскравих кольорів рекомендуємо уникати, щоб підтримати нейтральність інтер'єру.

В укритті **Другого гуртожитку КНУБА** створили кілька функціональних зон: сцену для публічних подій, робочу зону з лавками й столами, ігрову зону з тенісним столом. Це забезпечило максимальну функціональність простору. Оскільки через вологість нижня частина штукатурки на стінах обсипалася, ми ухвалили рішення збивати лише нижню частину, залишивши верхній шар. Це дало цікавий графічний ефект в інтер'єрі та зекономило кошти.

В **корпусі КАІ** створили дві основні зони: лекційну і відпочинкову з тенісним столом, яка також використовується для лекцій, розрахованих на невелику аудиторію. Меблі зроблені з перероблених матеріалів, таких як старі радянські стільці та лампи. Поламані офісні стільці перетворили на журнальні столики. Для відокремлення лекційної зони використали штори, а старий килим розрізали на круги й розмістили у робочій зоні.

Завдяки проведенню капітальних робіт і облаштуванню пандусів значна частина простору стала інклюзивною і комфортною для користування людьми на кріслах колісних та з іншими особливими потребами.

В архітектурному корпусі КНУБА виконали капітальні роботи, студенти створили нові меблі відповідно до стандартного дизайну наших укриттів. Оскільки у цьому просторі проводяться заняття, тут встановили великі столи й лавки для групових активностей. Лавки відреставрували, а штори й світло-сірий колір стін гармонізували інтер'єр.

Апсайкл килима KAI

(4) Формування бюджету

Після затвердження проектного зонування формується попередній бюджет, який враховує всі потенційні витрати, зокрема на матеріали, будівельні роботи, обладнання та інші потреби. Бюджет розраховується максимально реалістичний – важливо переконатися, що наявні ресурси відповідають планам і не перевищують фінансові можливості. Надзвичайно важливо поставити собі ціль, яку ви маєте досягнути, оцінити, який ресурс ви точно маєте на цей момент і який потенційно реалістично ви зможете залучити – й розділити це пропорційно на весь проєкт. Неможливо починати капітальний ремонт, міняти комунікації, заливати стяжки, маючи бюджет лише на дрібне меблювання і фарбування стін. Це варто оцінити на початку і скласти реалістичний сценарій розвитку подій. Для точності розрахунків до кошторису додають запас на непередбачені витрати, що становить 10–20% від загальної суми. Це необхідно для врахування недостачі матеріалів або можливих додаткових потреб. Бюджет повинен бути живим документом, який регулярно оновлюється під час виконання робіт, що дозволяє контролювати витрати і забезпечувати дотримання фінансових обмежень.

Для прикладу додаємо бюджет, який ми склали для проєкту в одній з громад.

Економія на матеріалах і простих рішеннях

Обмежений бюджет часто стає причиною того, що укриття залишається на низькому рівні комфорту або не завершується. Для оптимізації витрат важливо використовувати прості матеріали та рішення, які не потребують великих витрат. Наприклад, замість складних архітектурних рішень можна застосувати готові модулі або поліфункціональні конструкції, що зекономить кошти і час на будівництво. Також варто використовувати та адаптовувати вже наявні інженерні мережі та структури для зменшення витрат.

Ми спробували зібрати орієнтовну статистику по роботі з кожним укриттям в одну таблицю. Хоч кожне укриття мало різні вихідні дані, результати роботи і цифри можуть допомогти вам краще зорієнтуватись.

Лавка з каталогу меблів

Стіл з каталогу меблів

Практика:

В кожному укритті вдавалося значно зекономити на матеріалах через впровадження простих рішень. Одним з них було використання наявних ресурсів і повторне використання. В укритті KAI активно використовували старі об'єкти, такі як стільці, радянські лампи та офісні меблі. Наприклад, зі зламаних стільців виготовили журнальні столики, а зі старого килима створили акцентні елементи. Використання старих матеріалів не лише знижувало витрати, але й додавало простору унікального стилю. Прості рішення, зокрема щодо вентиляції, як у Другому гуртожитку КНУБА, також сприяли економії.

Нам вдалося суттєво зекономити також оптимізацією ремонту стін. У гуртожитку ми вирішили не збивати всю штукатурку, а лише пошкоджені ділянки нижче 80 см від підлоги, що не лише зменшило витрати на матеріали, а й створило цікавий графічний елемент в інтер'єрі. Простота й універсальність у підході до меблювання теж допомогли заощадити кошти. У KAI, наприклад, розробили дизайн аудиторних крісел із мінімальними відходами фанери, використовуючи каркаси старих крісел. Завдяки цьому забезпечили приміщення п'ятдесятьма сидячими місцями за невисоку ціну.

Для підлоги застосували недорогі матеріали: якщо стан був задовільний, залишали її без змін, а якщо ні – фарбували епоксидною фарбою. Поєднання простих технічних рішень і повторного використання матеріалів значно зекономило кошти, забезпечивши функціональність і естетичність укриттів.

Початок ремонтних робіт в підвалі другоогуртожитку КНУБА

(5) Будівельні роботи

Будівельні роботи поділяються на два основні типи або фази: брудні та чистові. Брудні роботи включають операції, які стосуються підготовки основи, зокрема малювання стін, заливання стяжки та шпаклювання. Ці роботи становлять основну частину процесу і вимагають значного часу та зусиль. Після завершення брудних робіт починаються чистові, які охоплюють монтаж меблів, оздоблювальні роботи та встановлення різноманітного обладнання. Під час виготовлення меблів слід дотримуватися чітких інструкцій, які дозволяють адаптувати проєкт під конкретні умови. Рекомендується організувати для волонтерів майстер-класи з роботи з інструментами, щоб забезпечити належний рівень безпеки та ефективності. Найскладніші завдання, такі як нарізання матеріалів, варто доручити досвідченим волонтерам, оскільки це може суттєво вплинути на якість виробів у кінцевому результаті.

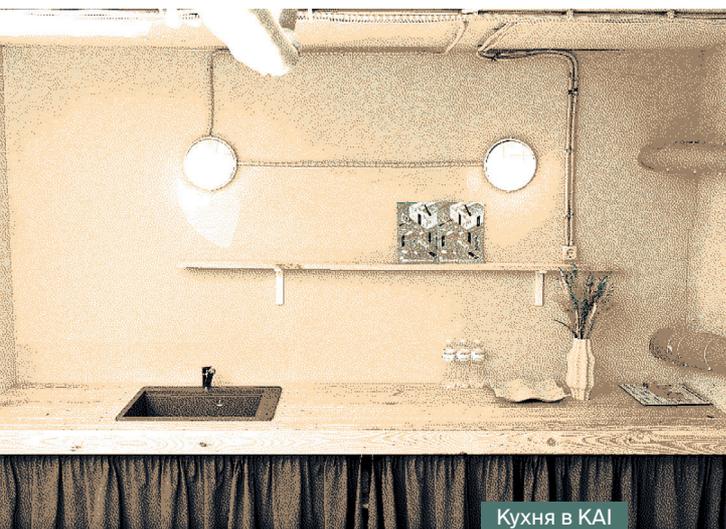
Під час реалізації проєкту необхідно поступово збільшувати складність завдань, які виконують волонтери, щоб забезпечити їхню максимальну залученість та ефективність роботи. Волонтери можуть фарбувати, лакувати конструкції та робити інші оздоблювальні роботи для створення затишку. Важливо визначити людину з художнім смаком, яка зможе керувати процесом декорування простору. Бажаний затишок досягається завдяки використанню штор, килимів, ваз або іншого декору, але потрібно уникати захаращення приміщення зайвими речами. Варто дотримуватися мінімалістичного підходу до оформлення простору – це допомагає підтримувати порядок та функціональність.

При облаштуванні укриття можуть виникати технічні проблеми, наприклад з вентиляцією, комунікаціями або доступом до приміщення. У таких випадках необхідно залучати зовнішніх експертів або шукати альтернативні рішення. Зазвичай звернення до комунальних служб або спеціалістів не дає задовільного результату, тому часто доводиться розв'язувати проблеми самостійно або залучати додаткових фахівців.

Ефективна вентиляція та захист від вологи

Проблема вологості – одна з найактуальніших для підвальних приміщень, що використовуються як укриття. Використання вологостійких матеріалів, таких як дерево замість ДСП, та встановлення простої вентиляції (навіть у вигляді вентиляторів) можуть суттєво підвищити комфорт. Важливо враховувати можливість природного повітрообміну або встановлення систем примусової вентиляції для покращення якості повітря. Це запобігає утворенню грибка та плісняви, що не лише шкодять приміщенню, але й можуть впливати на здоров'я людей, які перебувають у сховищі.

Практика показує, що навіть при обмеженому бюджеті можна значно покращити умови приміщення: базові рішення, які коштують декілька тисяч гривень, суттєво знижують затхлість і вологість. Навіть за умов поганої гідроізоляції та періодичних підмокань забезпечення примітливої вентиляції дозволяє уникнути вологості на меблях і стінах, що продовжує термін експлуатації приміщення.

Кухня в КАІ

Кухня 2 гурт. КНУБА

Інфраструктура базового комфорту

Навіть мінімальне укриття має бути обладнане елементами базового комфорту, тому в усіх укриттях ми намагалися знайти рішення для встановлення умивальника та облаштування кухонної зони. Така зона значно розширює сценарії використання простору, підвищуючи комфорт для проведення різноманітних заходів. Встановлення санвузла є складним завданням, але, як правило, він уже наявний у приміщеннях, хоча умивальник може бути відсутній. У ситуаціях, коли неможливо під'єднатися до централізованого водопостачання, можна встановити кулери з водою або передбачити місце для мобільних санітарних вузлів. Також важливо мати доступ до базової кухонної зони, де можна приготувати чай або каву. Це створює додатковий комфорт, що в критичних ситуаціях може суттєво покращити психологічний стан людей.

Практика:

В укритті Другого гуртожитку КНУБА була радянська система фільтрації, модернізувати її було б занадто дорого. Тому ми використали наявні повітропроводи, але замість складної системи фільтрів і вентиляції встановили звичайний вентилятор, що вже був у використанні. Вартість цього рішення склала дві тисячі гривень, і це забезпечило циркуляцію повітря, суттєво покращивши його якість у приміщенні.

Будівельна практика студентів

Сміття після демонтажу

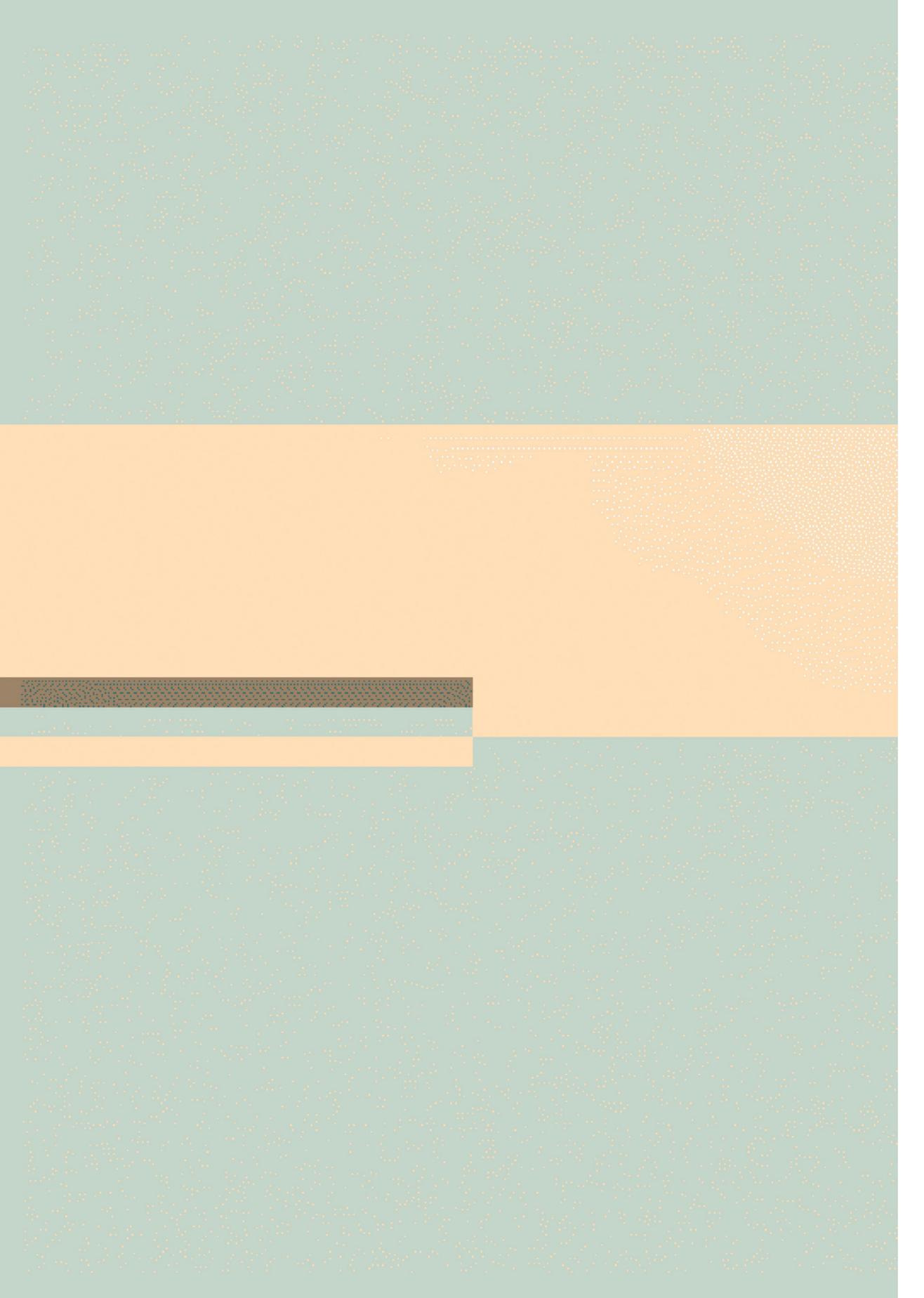
Волонтери збирають меблі

Підготовка стелі

Результати річної експлуатації підтвердили ефективність такого підходу: вологість і затхлість були усунені завдяки встановленій системі вентиляції. Хоча це рішення не забезпечує фільтрування, необхідного в умовах ядерних ударів, воно дозволяє запобігти руйнуванню поверхонь і меблів. Негативний приклад можна побачити в укритті **KA1**, де відсутність вентиляції протягом пів року призвела до появи цвілі на меблях.

У житловому будинку на бульварі Гавела ми приділили особливу увагу потребам дітей, оскільки це житлова забудова. Тут облаштували кімнату зі столами, дитячими ігровими елементами, тенісним столом і стелажми для зберігання, що забезпечує зручність для різних категорій користувачів.

Рішення

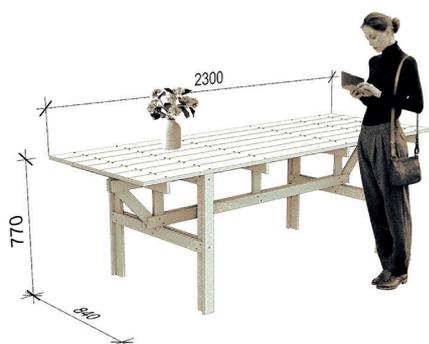

Каталог меблів

Створюючи укриття, ми користувалися рішеннями, які є у відкритому доступі, а також розробляли власні. З кожним новим укриттям ми мали змогу їх вдосконалювати й оптимізувати. Ми пропонуємо вам скористатися [каталогом меблів](#), які можна зробити власними силами й відносно недорого. Для кожного предмету наводимо послідовність дій, потрібних для його виготовлення, а також список необхідних інструментів і матеріалів.

СТІЛ_01

2300*840*770 мм

УКРИТТЯ+

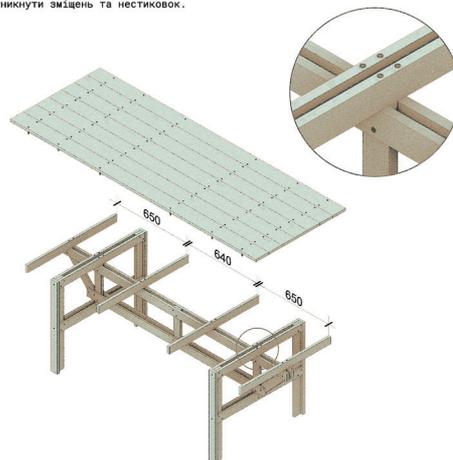
01

СТІЛ_01

КРОК_3

Для фінальної збірки столу з'єднайте елементи з кроків 1 і 2 за допомогою вузла, показано нижче. Потім закріпіть деталі №3 за тим самим принципом. Для фіксації використовуйте саморізи 80 мм. Після цього обийте конструкцію деталями №9, як показано на зображенні.

УВАГА: дотримуйтеся точних розмірів і ретельно центруйте деталі, щоб уникнути зміщень та нестиковок.

1X

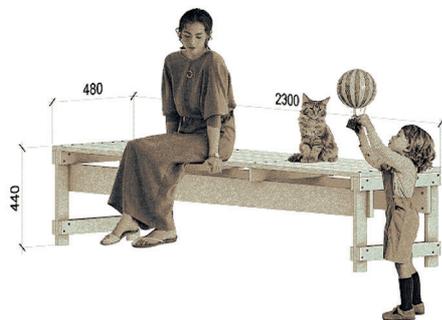
Дошка 120*20 мм
Дошка 60*20 мм

№3 840 мм / 4 шт
№9 2300 мм / 7 шт

05

ЛАВКА_01

2300*480*440 мм

УКРИТТЯ+

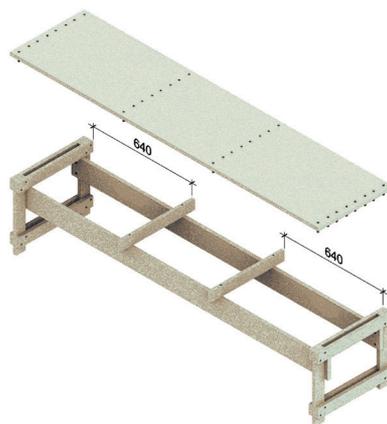
01

ЛАВКА_01

КРОК_3

Для остаточного складання лавки прикріпіть деталі №3. Для кріплення використовуйте саморізи 80 мм. Після цього обийте конструкцію деталями №1, як показано на зображенні.

УВАГА: дотримуйтеся точних розмірів і правильно центруйте деталі, щоб уникнути зміщень і нестижков під час збирання.

1X

Дошка 120*20 мм
Дошка 60*20 мм

№1 2300 мм / 4 шт
№3 480 мм / 2 шт

05

СТІЛЕЦЬ_01

580*500*823 мм

УКРИТТЯ+

01

СТІЛЕЦЬ_01

КРОК_5

Для остаточного складання стільця прикріпіть спинку із кроку №4 до конструкції з кроку №3.

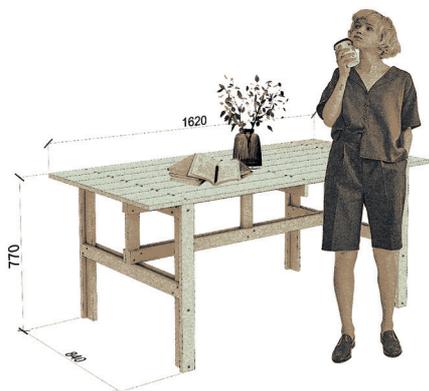
УВАГА: кут нахилу спинки, показаний на вузлі, має становити 15-20°. Перевірте емпірично та оберіть найбільш комфортний кут.

07

СТІЛ_02

1620*840*770 мм

УКРИТТЯ+

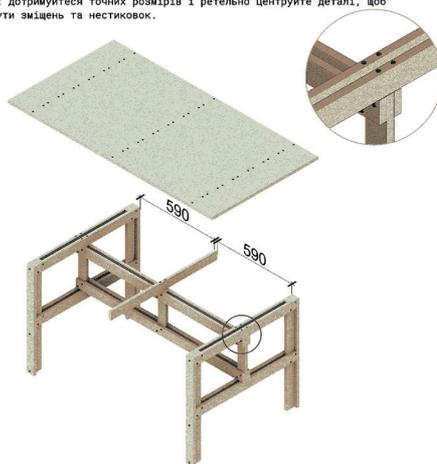
01

СТІЛ_02

КРОК_3

Для фінальної збірки столу з'єднайте елементи з кроків 1 і 2 за допомогою вузла, показаного нижче. Потім закріпіть деталь №3 за тим самим принципом. Для фіксації використовуйте саморізи 88 мм. Після цього обшивте конструкцію деталями №9, як показано на зображенні.

УВАГА: дотримуйтеся точних розмірів і ретельно центруйте деталі, щоб уникнути зміщень та нестижковок.

1X

Дошка 120*20 мм

№1 1620 мм / 7 шт

Дошка 60*20 мм

№3 840 мм / 1 шт

05

КУХНЯ_01

3000*600*880 мм

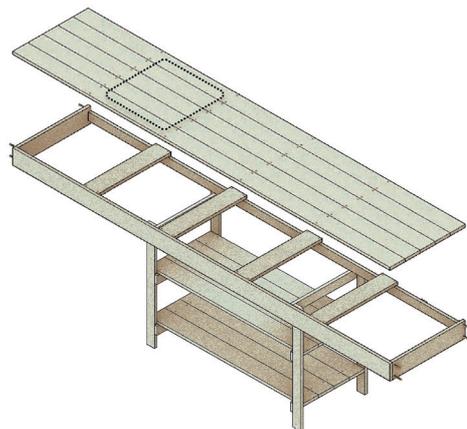
УКРИТТЯ+

01

КУХНЯ_01

КРОК_5

Далі, використовуючи деталі №1 у кількості 5 шт, закріпіть їх на конструкції згідно з зображеннями, створивши стільницю. Для кріплення використовуйте саморізи 35 мм. Тумба виготовлена на кроці 2 встановлюється та кріпиться під стільницею і слугує для зберігання. Виріз під мийку робиться відповідно до її розмірів та положення.

1X

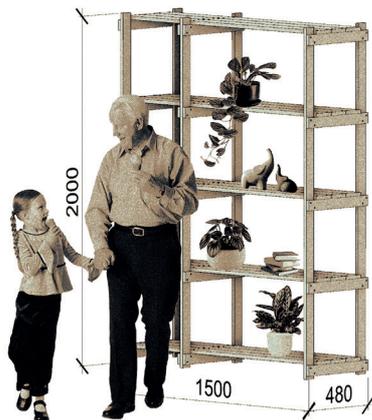
Дошка 120*20 мм

№1 3000 мм / 5 шт

07

СТЕЛАЖ_01

1500*480*2000 мм

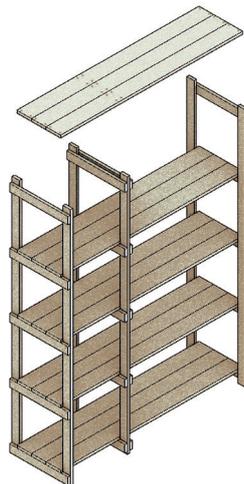
УКРИТТЯ+

01

СТЕЛАЖ_01

КРОК_4

Повторіть крок 3: прикріпіть по три деталі №1 на кожну полицю що ливилась. Для кріплення використовуйте саморізи 35 мм.

4X

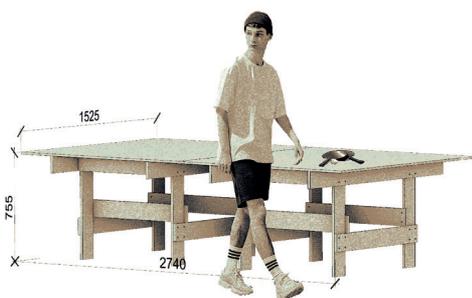
Дошка 120*20 мм

№1 1500 мм / 12 шт

06

ТЕНІСНИЙ СТИЛ_01

2600*860*755 мм

УКРИТТЯ+

01

ТЕНІСНИЙ СТИЛ_01

КРОК_4

Для виконання цього кроку прикріпіть до конструкції з кроку 3, центруючи деталь, фанеру стільницею.

УВАГА: фанеру прикріпіть до каркаса знизу за допомогою металевих кутків. Щоб отримати повноцінний тенісний стіл, необхідно виготовити дві однакові конструкції, повторивши всі кроки починаючи першого.

1X

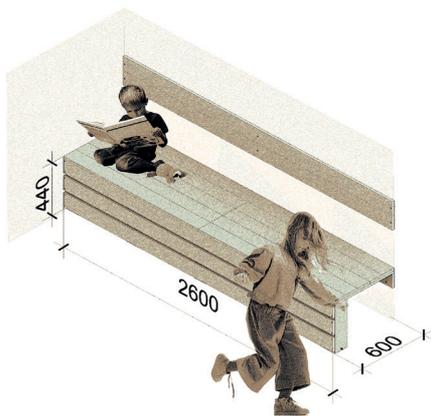
Фанера 15 мм

№6 1525*1370 мм / 1 шт

06

ЛАВКА_02

2600*600*440 мм

УКРИТТЯ+

01

ЛАВКА_02

КРОК_5

Для цього етапу прикріпіть деталі №1, як показано на зображенні – вони слугуватимуть спинкою. Зібрані на попередньому кроці дзеркальні елементи встановіть у конструкцію – вони виконують роль сидіння, а простір усередині лавки може використовуватись для зберігання.

УВАГА: для монтажу деталей до стіни використовуйте саморізи з добором 80 мм.

1X

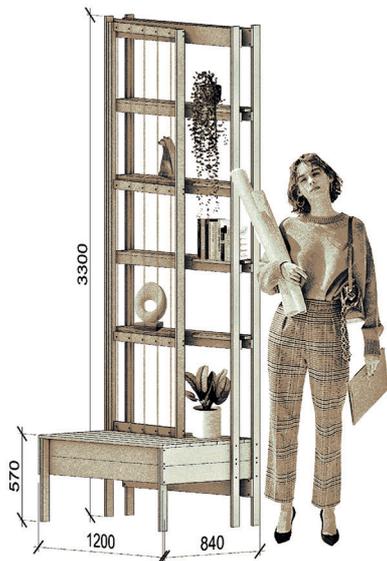
Дошка 120*20 мм

№1 2600 мм / 2 шт

07

МОДУЛЬ_01

1200*840*2600 мм

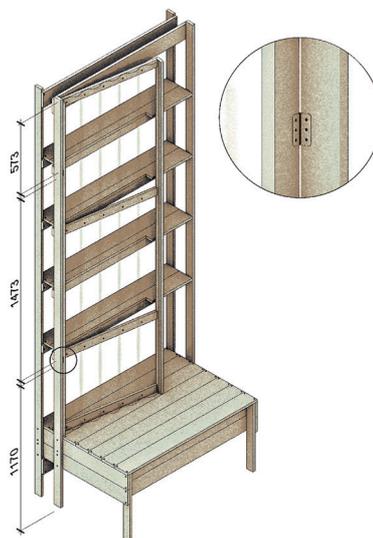

02

МОДУЛЬ_01

КРОК_9

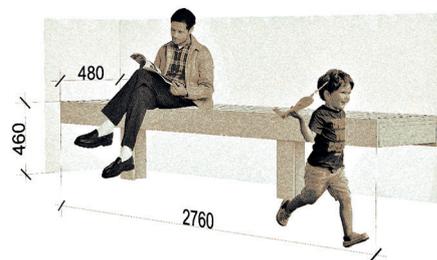
Щоб прикріпити дверцята до стелажу, використовуйте дверні завіси.

12

ЛАВКА_03

2760*480*440 мм

УКРИТТЯ+

01

ЛАВКА_01

КРОК_4

Використовуючи деталі №1 у кількості 4 шт., закріпіть їх на конструкції, утворивши настил сидіння. Для кріплення використовуйте саморізи 35 мм.

1X

Дошка 120*20 мм

№1 2760 мм / 4 шт

06

МОДУЛЬ_02

500*840*2600 мм

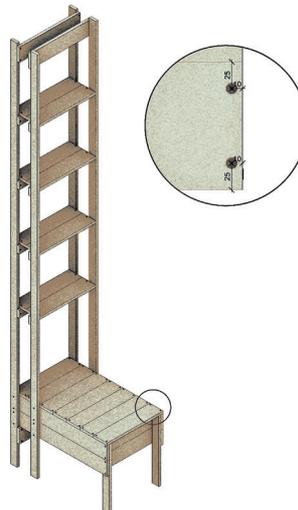

02

МОДУЛЬ_02

КРОК_7

Далі прикріпіть деталі сидіння №2 згідно із зображенням. Для кріплення використовуйте саморізи 35 мм.

1X

Дошка 120*20 мм

№3 500 мм / 7 шт

10

КОМОД_01

800*700*400 мм

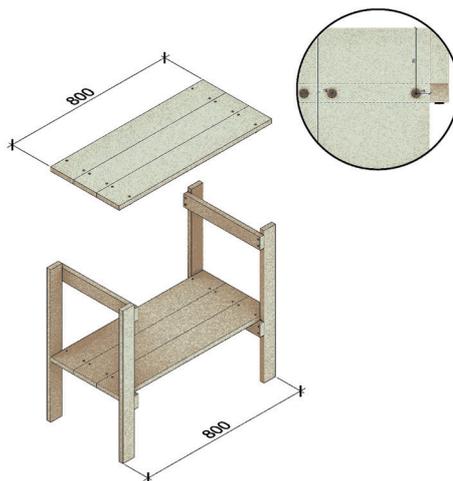
УКРИТТЯ+

01

КОМОД_01

КРОК_2

Далі, використовуючи по три деталі №1, закріпіть їх на конструкції. Для кріплення застосуйте саморізи 35 мм.

2X

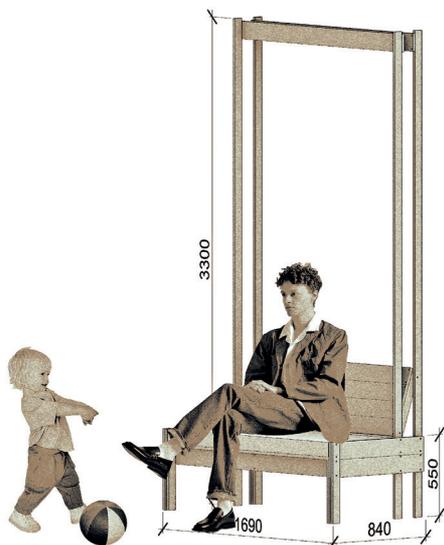
Дошка 120*20 мм

№1 800 мм / 3 шт

04

МОДУЛЬ_03

1690*840*2600 мм

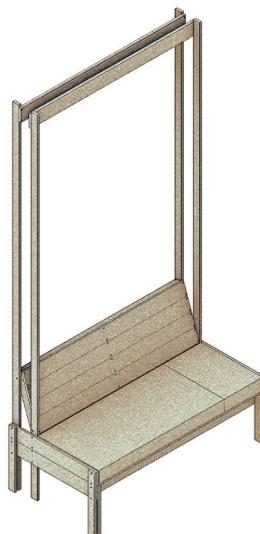

02

МОДУЛЬ_03

КРОК_10

Встановіть подушки, щоб завершити складання конструкції.

13

Постери

Ми також розробили серію плакатів, що пояснюють, як діяти у надзвичайних ситуаціях та надавати першу допомогу. Люди проводять в укриттях чимало часу, тож такі інформаційні матеріали можна уважно прочитати й засвоїти. Обізнаність і підготовка дозволяють мінімізувати ризики та кількість постраждалих, тому варто використовувати подібні інструменти.

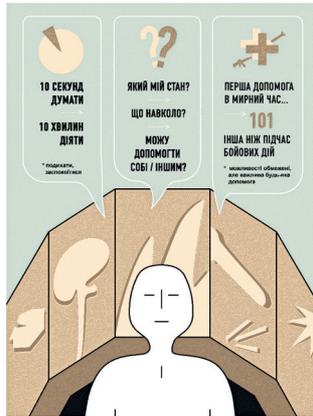

Стіна з постерами як частина конструкції лавочки

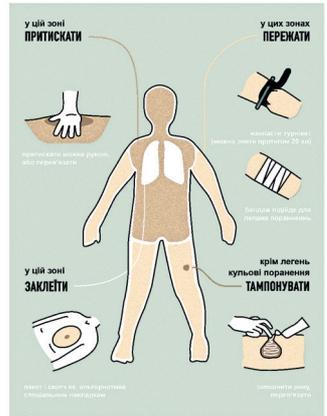
ОЦІНКА СЕРЕДОВИЩА

У випадку надзвичайної ситуації чи бойових дій треба оцінювати обстановку. Якщо ситуація дозволяє, варто знайти безпечний простір, який можна використовувати як укриття.

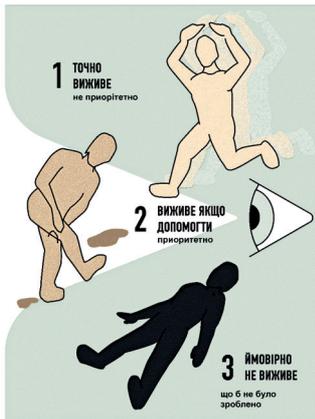
ПРОТЯГНІ ПАНІЦІ

Але як виступити в стресовій ситуації, коли всім здається, що світ навколо обертається навколо тебе? Як зберегти розуміння ситуації та прийняти рішення? Як зберегти себе та інших?

ПРИ ПОРАНЕННЯХ

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію. Якщо поранення в ногу, можна застосувати тиск на артерію.

ПРІОРИТЕЗАЦІЯ

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

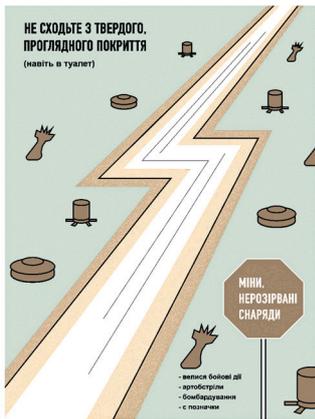
ПЕРЕВІРКА СТАНУ

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

ЧЕК-ЛІСТ

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

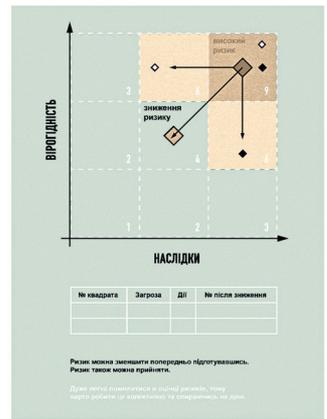
МІННА БЕЗПЕКА

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

ОЦІНКА РИЗИКІВ

Якщо отримали поранення, треба викликати швидку допомогу та надати першу допомогу. Якщо поранення в руку, можна застосувати тиск на артерію.

Укриття в цифрах

	Очаківська 14/11	Любомира Гузара
Тривалість	8 місяців з непостійною активністю	4 місяці (підготовчі роботи, координація, 4 короткі та інтенсивні інтервенції)
Кількість залучених	120+ (студенти і працівники університету)	80+ (студенти і працівники університету)
Кількість бенефіціарів	300+ студентів цього гуртожитку та більше 3 тис мешканців прилеглих житлових будинків.	близько 11 тисяч студентів і викладачів які активно користуються кампусом та корпусом, в якому знаходиться укриття
Площа (м.кв)	185	201
Вмістимість комфортна:		
- в сидячому форматі (короткостривалі тривоги)	114	140
- в лежачому форматі (нічні тривоги)	28	32
Потенціал збільшення місткості (максимальна місткість)	до 200-250 людей	до 280-330 людей
Оцінка вихідного стану приміщення (5 балів)	2,5	4
Оплата послуг команди і зовнішніх сервісів (GIZ) (Євро)	14500	8000
Матеріали (GIZ) (Євро)	7000	4300
Фінансування партнерів (Євро)	2500	2000
Загальний бюджет (Євро)	24000	14300
Вартість метра квадратного	129,7297297	71,14427861
Вартість місця фактичного в просторі (Євро)	210,5263158	102,1428571
Вартість місця при максимальній заповненості (Євро)	96	43,33333333
Вартість місця з розрахунку на кількість потенційних користув	8	1,3

Примітка щодо наведених даних

Усі цифри є орієнтовними та розраховані на основі загальної вартості створення комплексу укриттів у 2023–2024 роках. Важливо враховувати, що вартість матеріалів і робіт у різний час може суттєво відрізнятись.

На формування фінальних показників також вплинули:

- значна участь волонтерів і лояльних підрядників,
- наявний досвід команди в реалізації подібних проектів,
- оптимізація процесів завдяки напрацьованим рішенням.

Під час формування бюджету нового укриття на основі цих даних рекомендуємо передбачати додатковий резерв або заздалегідь проконсультуватися з нашою командою щодо проектування, планування робіт і складання кошторису.

Показники по укриттях

Вацлава Гавела 346	Преображенська 2	Волинська 9/21
4 місяці (підготовчі роботи, координація, 4 короткі та інтенсивні інтервенції)	3 тижні	8 місяців з непостійною активністю
50+ (мешканці) без врахування будівельників підрядних організацій	30+ студентів	30+ студентів
близько 2 тис мешканців кварталу, для яких це було єдине придатне приміщення для організації укриття (інші будинки - панельні)	3000+ студентів та мешканців району	350 студентів гуртожитку
277	150	60
113	100	50
24	20	10
до 400-460 людей	500	120
1,5	4,5	2
9000	3000	2900
5000	2300	1655
21250	-	2300
32750	5300	6855
118,2310469	35,33333333	114,25
289,8230088	53	137,1
71,19565217	11,52173913	14,90217391
16,375	2,65	3,4275

Середня по 5 укриттях
78,11473143
132,098697
39,49214976
5,292083333

Як приклад додаємо також [бюджет](#) проєкту укриття в одній з громад.

Над посібником працювали:

Роман Сах – концепція та первинні матеріали

Іван Шелехов – редагування та доповнення

Аліна Бойко, Ярина Шастун – підготовка інструкцій по меблям

Костянтин Кучабський – редагування та доповнення, дизайн, верстка

Юлія Футей, Світлана Довгань – технічна редактура

Контакти:

ГО «Науково-мистецька платформа “Острів”»

Київ, вул. Волинська, 9/21

ostrivplatform@gmail.com

Архітектурна студія «Formografia»

formografia@gmail.com

Текст книжки ліцензовано публічною ліцензією Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0». Повний текст ліцензії за посиланням: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

співпраця з
німеччиною
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Виконавець:

#TOLOCAR - компонент проекту «Ефективне державне управління завдяки GovTech і прозорості в Україні», що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) і реалізується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH у тісній співпраці з українськими та міжнародними партнерами.

Партнери:

Посібник онлайн:

